REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
01 4735 531
gp@zagovornik-rs.si

Ministrstvo za demografijo, družino in socialne zadeve
Gospa Mateja Ribič, ministrica

Štukljeva cesta 44
1000 Ljubljana

Elektronska pošta: gp.mddsz@gov.si

Številka: 0700-73/2026/3
Datum: 29. 10. 2026

Zadeva: Priporočili Zagovornika načela enakosti k osnutku Predloga sprememb Zakona o uporabi jezika gluhoslepih

Spoštovani,

Zagovornik načela enakosti na podlagi druge alineje 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) z namenom preprečevanja diskriminacije Ministrstvu za demografijo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) izdaja priporočilo k osnutku Predloga sprememb Zakona o uporabi jezika gluhoslepih (EVA 2026-2620-0004, v nadaljevanju: ZUJG-A).[1]

Zagovornica načela enakosti MDDSZ priporoča, da:

1. opusti pripravo osnutka ZUJG-A, ki naj bi uresničevanje pravice do rabe jezika gluhoslepih in drugih pravic, povezanih s komunikacijo (sporazumevanjem) gluhoslepih po ZUJG, odložil na 1. januar 2028;

2. pripravi in v zakonodajni postopek posreduje predlog zakona ali zakonov, s katerim(i) se bo celovito uredilo položaj gluhoslepih ljudi, in ki jim bo poleg uresničevanja pravice do rabe svojega jezika omogočal polno in enako uresničevanje drugih pravic na vseh področjih družbenega življenja v Republiki Sloveniji.

MDDSZ zaprošamo za pisni odziv na priporočilo v roku 30 dni.

S spoštovanjem,

Barbara Zupančič
ZAGOVORNICA NAČELA ENAKOSTI

[1] Dostopno na https://e-uprava.gov.si/si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=19574&lang=si.

Poslano:
- naslovniku (po e-pošti),
- zbirka dok. gradiva.

V vednost:
- Državni svet Republike Slovenije, gp@ds-rs.si
- Državni zbor Republike Slovenije, gp@dz-rs.si
- Varuh človekovih pravic, info@varuh-rs.si
- Svet za invalide Republike Slovenije, svetzainvalide-rs.mddsz@gov.si
- Kabinet predsednika Vlade Republike Slovenije, gp.kpv@gov.si
- Ministrstvo za pravosodje, gp.mp@gov.si
- Ministrstvo za notranje zadeve in javno upravo, gp.mnzju@gov.si
- Ministrstvo za finance, gp.mf@gov.si
- Predsednica Republike Slovenije, gp.uprs@predsednica-slo.si
- Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, info@nsios.si
- Odvetniška družba Senica, matija.urankar@senica.si, pia.novak@senica.si
- Sonček - zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, zveza@soncek.org
- YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, yhd-drustvo@yhd-drustvo.si
- Združenje gluhoslepih Slovenije DLAN, info@gluhoslepi.si, zdruzenje.dlan@gmail.com
- Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, info@zveza-slepih.si
- Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, info@zveza-gns.si
- Inštitut RS za socialno varstvo, irssv@siol.net

Priloga:
- Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 0700-73/2026/3

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 0700-73/2026/3

Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) je 17. 5. 2023 Vladi Republike Slovenije izdal priporočilo, da skladno z 62a. členom Ustave RS pripravi in v zakonodajni postopek posreduje predlog zakona, v katerem bo celovito urejen položaj gluhoslepih ljudi, in ki jim bo omogočal polno uresničevanje pravice do rabe svojega jezika in drugih pravic na vseh področjih družbenega življenja v Republiki Sloveniji.[2] Z namenom priprave takega zakona se je nato večkrat sestala koordinacijska skupina v kabinetu tedanjega predsednika vlade za ureditev statusa in pravic oseb z gluhoslepoto, v kateri je sodeloval tudi Zagovornik.

Zagovornik je 3. 5. 2024 Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) izdal priporočila glede osnutka Predloga Zakona o uporabi jezika gluhoslepih (EVA 2024-2611-0021, osnutek ZUJG).[3] Izdal je pet priporočil, ki so vsebovala več predlogov in pripombe glede nekaterih temeljnih sistemskih vprašanj, vključno s predlogi ustreznejših normativnih rešitev. Čeprav priporočila Zagovornika večinoma niso bila upoštevana, sprejetje ZUJG pomeni pomemben napredek. V ZUJG je urejena pravica do rabe svojega jezika in komunikacije gluhoslepih, ne pa tudi druge pravice gluhoslepih. ZUJG je bil sprejet 23. 10. 2025, v celoti pa se začne uporabljati 1. januarja 2027.

ZUJG-A ureja le, da bi se izvajanje ZUJG in s tem uresničevanje pravice do rabe jezika gluhoslepih in drugih pravic, povezanih s komunikacijo (sporazumevanjem) gluhoslepih, odložilo za eno leto, torej na 1. januar 2028. Posledice učinkov osnutka predloga zakona na pravice niso pojasnjene, razen, da se bo uresničevanje pravic zamaknilo. Pojasnjeni so le razlogi na strani države in javnih oblasti, ki naj bi tak zamik opravičevali. V točki 6.4. »Presoja posledic za socialno področje« se navaja, da »se začetek uveljavljanja pravic oseb z gluhoslepoto, določenih z ZUJG, prestavlja s 1. januarja 2027 na 1. januar 2028. Vsebina in obseg pravic, določenih z ZUJG, se s predlogom zakona ne spreminjata. Namen enoletnega zamika je zagotoviti ustrezne izvedbene, organizacijske, kadrovske, informacijske in finančne pogoje, da se bodo pravice po začetku uporabe zakona lahko izvajale enotno, učinkovito in predvidljivo. V pripravljalnem obdobju bodo med drugim izvedene aktivnosti za vzpostavitev ustrezne mreže usposobljenih tolmačev, pripravo postopkov za uveljavljanje pravic ter strokovno analizo potreb oseb z gluhoslepoto.« V obrazložitvi je napovedano, da se bo v naslednjem letu nato opravilo praktično novo celovito presojo vseh bistvenih elementov ureditve ZUJG in razlogov, zaradi katerih je bila sprejeta. Navedeno je, da je bo »opravljen strokovni pregled področja« ter da naj bi ta analiza »zagotovila strokovne podlage za oceno potreb oseb z gluhoslepoto, izvedljivosti posameznih zakonskih rešitev in pričakovanih učinkov njihovega izvajanja. Analiza bo preverila tudi izhodišča, na katerih temelji obseg pravice do tolmača po ZUJG, vključno z obsegom 480 oziroma 720 ur letno, ter izhodišča za obseg pravice po Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika (Uradni list RS, št. 96/02; v nadaljnjem besedilu: ZUSZJ). Poleg tega bo vključevala pregled razpoložljivih podatkov o številu oseb z gluhoslepoto in o njihovih potrebah po tolmačenju ter mednarodno primerjavo ureditev v izbranih državah. Pri pripravi analize bo upoštevana tudi Konvencija OZN o pravicah invalidov«.

[2] Dostopno na: https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-vladi-republike-slovenije-glede-zakonske-ureditve-polozaja-gluhoslepih-oseb/.
[3] Dostopno na: https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-predloga-zakona-o-uporabi-jezika-gluhoslepih/.

Pripravljavec[4] ZJUG-A ni pripravil ocene trenutnega stanja varstva jezikovnih in drugih pravic gluhoslepih in ni upošteval položaja njihove hude socialne izključenosti zaradi prikrajšanosti v možnosti rabe svojega jezika in komunikacije.

Prav tako ne drži navedba, da se z ZUJG-A vsebinsko ne bi poseglo v obseg pravice do rabe jezika in komunikacije, saj uresničevanje pravice ne bi bilo možno, torej bi se uvedlo novo časovno omejitev.

ZUJG je namenjen odpravi hude sistemske diskriminacije gluhoslepih glede rabe svojega jezika ter odprave ovir pri komunikaciji, odprave ovir pri zagotavljanju enakega varstva pravic ter predpostavk za enako uresničevanje številnih drugih človekovih pravic in svoboščin. V 1. členu je namen ZUJG jasen: zagotoviti enakopravno vključevanje oseb z gluhoslepoto v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja. Pri ZUJG gre torej za temeljno zagotavljanje nujnega pogoja za enakopravnost (odsotnost diskriminacije), ne pa za, denimo, nadgradnjo ali upoštevanje kakšnih posebno zahtevnih pozitivnih obveznosti države zagotavljati enake možnosti ali vključujočo enakost gluhoslepih. Pripravljavec ni preučil narave načrtovanih posegov v ta pravno strogo varovani položaj gluhoslepih in njihova pričakovanja. Gluhoslepi že desetletja pričakujejo, da bodo odpravljene sistemske diskriminatorne ovire oziroma, da jim bo na voljo podpora za rabo svojega jezika in komunikacije, ZUJG pa to zagotavlja od 1. januarja 2027. Predlog ZUJG-A je presenečenje tudi zato, ker je bil posredovan v javno obravnavo z izjemno kratkim rokom, in ker je bil pripravljen dva meseca pred tem, ko naj bi se veljavni zakon začel polno uporabljati.

Ocena vplivov veljavne in predlagane ureditve na družbene skupine oziroma osebe glede na njihove pravice je pomanjkljiva ali celo zavajajoča. Taka analiza učinkov (t. i. presoja učinkov na enakopravnost, enake možnosti in enako obravnavo; ang. *equality impact assesment*) je obveza pripravljavcev zakonodajnih predlogov, ki izhaja iz 14. člena ZVarD. To pomeni, da je treba opraviti presojo učinkov zakonodajnih predlogov na posamezne družbene skupine oziroma z določeno osebno okoliščino oziroma zaradi osebnih okoliščin, zaradi katerih je diskriminacija prepovedana.[5] To velja tako glede želenih, kot tudi morebitnih naključnih oziroma nehotenih učinkov predlogov zakonov. Vse to z namenom, da zakoni ne bi imeli diskriminatornih učinkov in da ne bi poslabševali položajev, sploh tistih, za diskriminacijo in druge kršitve človekovih pravic posebej ranljivih skupin ljudi.

Položaj Gluhih je v teh razpravah lahko deloma upoštevan. Vendar le v tem smislu da gluhoslepi niso deležni primerljivega urejanja. Položaj gluhih terja primerljivo urejanje pravice do rabe svojega jezika in komunikacije za gluhoslepe. Sicer pa položaja obeh skupin ljudi nista povsem primerljiva). Prav tako je treba upoštevati, da tudi sedanji položaj Gluhih ni ustrezen, saj so administrativne omejitve obsega vaučarjev za tolmačenje slovenskega znakovnega jezika zanje po oceni Zagovornika diskriminatorne.[6] Ni dopustno povzročati podaljševanja diskriminacije ene skupine, če je ukrepanje morda sicer potrebno tudi pri drugi skupini ljudi z invalidnostmi.

[4] V tem besedilu uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški ali ženski slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za vse spole.
[5] Glej besedilo predloga Zakona o varstvu pred diskriminacijo, obrazložitev k 14. členu. Dostopno na: https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/923b337bd0f7673182d920bf73d2fb404989746d297ccebbc0275efae74747a5
[6] Ocena diskriminatornosti 13. člena Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika je dostopna na https://zagovornik.si/izdelki/ocena-diskriminatornosti-13-clena-zakona-o-uporabi-slovenskega-znakovnega-jezika/.

Ustavno sodišče RS je že večkrat ugotovilo (posredno) diskriminacijo, tj. kršitev po prvem odstavku 14. člena Ustave RS, zaradi nedostopnosti komunikacije pri sojenju ter zaradi arhitekturne nedostopnosti prostorov, v katerih se uresničujejo človekove pravice.[7] Poudarilo je, da je treba pravice razlagati široko v prid pravicam ljudi z invalidnostmi (razlaga v prid pravicam, ne v njihovo škodo).

Pripravljavec ne upošteva, za kaj gre pri pravnem urejanju v ZUJG. Zakonodajalec niti za to urejanje niti za morebiten zamik izvajanja ZUJG nima širokega polja proste presoje. Obstoječo grobo sistemsko diskriminacijo gluhoslepih je vsaj v tistem delu, ki se nanaša na možnost rabe jezika in komunikacije, treba takoj odstraniti. V tem smislu predlagana rešitev v ZUJG-A nasprotuje tudi več preteklim priporočilom Zagovornika MDDSZ (glej zgoraj). Posebej opozarjamo tudi na priporočila, izdana Ministrstvu za pravosodje ter tedanjemu Ministrstvu za javno upravo glede urejanja procesnih prilagoditev, vključno z rabo jezika gluhoslepih v nekaterih sodnih postopkih[8] ter upravnih postopkih[9]. Obveznost, da se taka priporočila preuči, upošteva oziroma se o njih naslovniki izrečejo ali pojasnilo, zakaj niso upoštevana izhaja iz namenske razlage 14. člena ZVarD. Izhaja tudi iz smiselnega sodelovanja med državnimi organi na podlagi načela lojalnega sodelovanja (v zvezi s pravom EU), načela funkcionalne ustavnosti (preprečitev diskriminacije) ter načela dobrega upravljanja. Na tem mestu ponavljamo ključne določbe, ki varujejo pravice gluhoslepih pred posegi, kot so predlagani v ZUJG-A.

Pravica do rabe svojega jezika gluhoslepih je priznana in pravno zavarovana v 62. in 62.a členu Ustave RS ter s Konvencijo o pravicah invalidov (MKPI). 15. člen Ustave RS določa, da se človekove pravice uresničujejo neposredno in na podlagi ustave. Med takšne pravice šteje prepoved diskriminacije, ki je samostojna pravica. Tudi prepoved diskriminacije po 5. členu MKPI je neposredno uporabna pravna norma. Po 15. členu Ustave RS je mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin z zakonom, kadar tako določa ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine. Med takšne pravice sodi tudi pravica do rabe jezika gluhoslepih iz 62.a člena Ustave RS. Ljudje z gluhoslepoto so bili zaradi neurejanja te pravice v preteklosti dolgotrajno sistemsko izključeni od komunikacije, s tem pa iz možnosti za polno in enako uresničevanje številnih drugih človekovih pravic in pravice do sodelovanja v družbi. Bili so in so še žrtev sistemske diskriminacije. Njene učinke je država dolžna čim prej in čimbolj učinkovito odpraviti.

Država pravice do rabe jezika gluhoslepih z ZUJG ljudem ne daje (še najmanj kot socialno ugodnost), ampak jo je bila z zakonom dolžna le podrobneje urediti, predvsem v smislu načina uresničevanja pravice (prek tolmačenja). Zakonodajalec je ne sme urejati (npr. zoževati, priznavati ljudem z nerelevantnimi kriteriji), niti omejevati njenega izvrševanja na način, ki bi povzročal diskriminacijo ali ki bi diskriminacijo ohranjal. Način uresničevanja pravic in pogoji za uresničevanje pravic ne smejo prerasti v prekomerne omejitve pravice do rabe jezika. Z ZUJG-A bi se časovno odložilo že urejeno uresničevanje pravic, ki so varovane z 62. in 62.a členom Ustave RS ter MKPI.

---

[7] V zadevi U-I-146/07 zaradi nedostopnosti pisanj (nezmožnosti uporabe brajice) za slepe v sodnih postopkih. V zadevi U-I-156/11 pa je za diskriminacijo spoznalo ureditev delne namesto polne dostopnosti grajenega okolja oz. kot kršitev ugotovilo nezadovoljiv standard minimalne (grajene) dostopnosti volišč.

[8] Glej Priporočila Zagovornika načela enakosti glede predloga Zakona o obravnavanju mladoletnikov zaradi kaznivih dejanj (ZOMZKD), priporočilo 4, dostopno na https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-predloga-zakona-o-obravnavanju-mladoletnikov-zaradi-kaznivih-dejanj/.

[9] Glej Priporočila Zagovornika načela enakosti glede osnutka predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o splošnem upravnem postopku, priporočili 1 in 5, dostopno na https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-predloga-zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-splosnem-upravnem-postopku-zup-i/.

Torej bi prišlo do regresije oziroma poslabšanja, najmanj pa do posega v načelo zaupanja v pravo (ki izhaja iz načela pravne varnosti kot izraza načel pravne države in vladavine prava po 2. členu Ustave RS). ZUJG-A naj bi domnevno učinkoval tudi glede jedra pravice do rabe svojega jezika in druge podpore pri komunikaciji v postopkih pred organi oblasti (mdr. 7. člen) ZUJG, saj se predlaga odlog izvajanja ZUJG v celoti, z izjemo veljavnosti danega javnega pooblastila (na podlagi 22. člena ZUJG).

Ponavljamo, da je ključni namen pravic, ki jih ureja ZUJG, preprečiti in odpraviti diskriminacijo zaradi težav zlasti v komunikaciji (sporazumevanju) in informiranosti.

Komunikacija je dvosmeren proces, ki ni odvisen le od sposobnosti osebe z gluhoslepoto (okoliščin na njeni strani). Na potrebo po tako urejenem načinu komunikacije v jeziku gluhoslepih in drugih prilagojenih oblikah komunikacije vplivajo zlasti družbene ovire (predvsem izjemno omejen krog uporabnikov jezika gluhoslepih in posledice tega na uresničevanje pravic). Šele to celovito pojasni, zakaj je jezik gluhoslepih tako nujno potreben za enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in svoboščin, pravic in obveznosti v drugih pravnih razmerjih na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju ter za preprečevanje družbenega izključevanja, izolacije in segregacije.

Uresničevanje pravice do rabe svojega jezika je tesno povezano s **prepovedjo diskriminacije in neenakosti ljudi zaradi invalidnosti, pa tudi zaradi njihovega jezika**. Raba svojega jezika je bistven element zagotavljanja enakega varstva pravic (22. člen Ustave RS) v vseh postopkih pred organi oblasti. Lahko je ključna, da se zagotovi pravica do poštenega postopka in s tem učinkovitega pravnega sredstva (25. člen Ustave RS) ali/ in do poštenega sojenja (23. člen Ustave RS). Kršitve pravice do rabe svojega jezika strankam v upravnih in sodnih postopkih pomenijo absolutno bistvene kršitve pravil postopka. Po Listini Evropske unije o temeljnih pravicah (Listina) je pravica do rabe svojega jezika sestavni del pravice do dobrega upravljanja (člen 14). Pravica do rabe svojega jezika (v postopkih) je torej tudi zbir večih pravic.

Pravica do rabe jezika gluhoslepih je varovana skladno z 2. členom, s prvim odstavkom 9. člena, 13. členom ter tč. b) 21. člena MKPI. Poleg tega je nujna za uresničevanje pravice do neodvisnega življenja po 19. členu in za varstvo pred diskriminacijo po 5. členu MKPI.

Po 13. členu MKPI morajo države osebam z invalidnostmi zagotavljati dostop do pravosodja (varstva pravic) na izenačeni osnovi kot drugi tudi tako, da so zagotovljene **postopkovne in starosti primerne prilagoditve**, ki jim omogočajo učinkovito sodelovanje kot neposredni ali posredni udeleženci, tudi kot priče, v vseh pravnih postopkih v vseh fazah.. Odbor za pravice ljudi z invalidnostmi, ki nadzoruje izvajanje MKPI, je v Splošnem komentarju št. 6 o enakosti in nediskriminaciji[10] pojasnil obveznosti po 13. členu MKPI, enako kot jih je pred tem že Visoki komisar za človekove pravice.[11] Te med drugim obsegajo zagotovitev postopkovnih in starosti primernih prilagoditev v individualnem primeru. Ponazoritev postopkovne prilagoditve je prepoznavanje in zagotavljanje različnih metod komunikacije za ljudi z invalidnostmi pred sodišči (npr. raba znakovnega jezika, jezika gluhoslepih, raba posrednikov in tistih, ki lahko omogočijo alternativno komunikacijo). Te prilagoditve se razlikujejo od razumnih prilagoditev v tem, da dolžnosti zagotoviti postopkovne prilagoditve niso omejene z morebitno nesorazmernostjo bremena.[12]

[10] Dostopno na https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crpd/general-comments. Prevod v slovenski jezik je dostopen na https://zagovornik.si/wp-content/uploads/2025/12/2025-12-03-Priporocilo-Zagovornika-ZSV-L-priloga-1.docx.

[11] Glej dokument A/HRC/34/26, dostopno na https://digitallibrary.un.org/record/859577?v=pdf.

[12] Kot to prepričljivo pojasnjuje Visoki komisar za človekove pravice je bil med pogajanji o MKPI je bil izraz »razumna« v okviru 13. člena namerno opuščen. 13. člen zato zahteva »procesne prilagoditve«, ki niso omejene s pojmom »nesorazmernega oz. neupravičenega bremena«. To razlikovanje je temeljno, saj je pravica do dostopa do pravnega (sodnega) varstva porok za učinkovito uživanje in uveljavljanje vseh pravic. Neuspeh

Uvid v možne prilagoditve dajejo mednarodna načela in smernice Posebnega poročevalca za ljudi z invalidnostmi, odbora MKPI in Odposlanca generalnega sekretarja Združenih narodov za invalidnost in dostopnost.[13]

Če se postopkovnih prilagoditev ne zagotavlja, prihaja do diskriminacije (neenakega varstva pravic v postopkih), torej do kršitve 5. člena MKPI. Vsi ljudje so enaki pred zakonom in v okviru zakona, ter da so upravičeni do enake zaščite in enake koristi na podlagi prava, brez kakršne koli diskriminacije. Enakost in nediskriminacija sodita med najbolj temeljna načela mednarodnega prava človekovih pravic. Ker sta neločljivo povezana s človeškim dostojanstvom, predstavljata temeljni kamen vseh človekovih pravic. Enakost in nediskriminacija sta načeli in pravici. Predstavljata pa tudi razlagalno orodje za vsa druga načela in pravice.

Država pri urejanju pravice do rabe jezika gluhoslepih torej nima širokega polja proste presoje o tem, komu bo pravice priznala in pod kakšnimi pogoji, ter kdaj bi bilo to zanjo najprikladnejše, še najmanj pa takrat, ko je ta pravica temeljni izraz enakega varstva pravic v postopkih pred organi oblasti. Tolmačenje jezika gluhoslepih za sodelovanje v postopkih potrebujejo sodišča in drugi organi, potrebujejo ga osebe z gluhoslepoto ter tudi drugi udeleženci v postopkih, v katerih sodeluje oseba z gluhoslepoto. Brez tega so gluhoslepi izpostavljeni diskriminaciji. Predlagano urejanje bi poseglo tudi v pričakovan način uporabe pravice do rabe svojega jezika po 1. 1.2027, zlasti v razmerjih med tretjimi. Za osebe, kjer je invalidnost že v nastajanju (bodisi glede slepote bodisi glede naglušnosti, ali glede obeh hkrati) gre za posege v pričakovane pravice. Zato je urejanje, sploh pa v predstavljenih časovnih in drugih okoliščinah (element presenečenja) sporno tudi z vidika načela zaupanja v pravo (načela pravne države iz 2. člena Ustave RS). Številnim osebam z gluhoslepoto bi predlagano urejanje onemogočilo uživanje pravice do rabe svojega jezika, prek tega tudi številnih drugih človekovih pravic in svoboščin. Predlagano urejanje torej neposredno nasprotuje doseženemu standardu varstva pravice do rabe jezika in s tem varstva pred diskriminacijo gluhoslepih.

Po naši oceni predstavljeni razlogi za omejevanje rabe jezika gluhoslepih po 1. januarju2 027 ne predstavljajo niti legitimnih ciljev. Prav tako si je težko zamisliti, da bi taki cilji lahko pretehtali nad negativnimi posledicami za pravico do nediskriminaciije ter pravico do enakosti gluhoslepih. Tehnični, administrativni, kadrovski, finančni in drugi podobni vidiki, še manj pa neopredeljivi strokovni pomisleki, posegov v pravico do rabe svojega jezika in v prepoved diskriminacije ne morejo upravičiti. Prav tako jih ne more upravičiti skrb, da se »bodo pravice po začetku uporabe zakona lahko izvajale enotno, učinkovito in predvidljivo«. Pripravljavec osnutka predloga zakona svojih pomislekov ni konkretiziral (ocena obsega uživalcev pravic in finančnih posledic pa je bila v osnutku ZUJG očitno pretirana, saj jezik gluhoslepih nikakor ne uporablja in v srednjem roku zagotovo ne bo uporabljalo 2000 upravičencev), ampak jih šele namerava raziskati. Prav tako ni z ničemer utemeljil, da bi bilo morda izvajanje ZUJG ali pravic v njem neizvedljivo in zakaj.

Drugi odstavek 4. člena MKPI določa: »Glede ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic se tudi po vsaka država pogodbenica zavezuje, da bo sprejemala ukrepe, tako da bo v največji mogoči meri izkoristila vire, s katerimi razpolaga, po potrebi v okviru mednarodnega sodelovanja, zato da se postopno doseže polno uresničenje teh pravic. Ta določba ne posega v tiste obveznosti iz te konvencije, ki so po mednarodnem pravu takoj uporabne.«

---

pri zagotavljanje postopkovne prilagoditve torej predstavlja obliko diskriminacije zaradi invalidnosti v povezavi s pravico do dostopa do pravnega (sodnega) varstva.

[13] International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities (2020), glej načelo 3, dostopno na https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-EN.pdf.

Ta določba povzema določila Mednarodnega pakta o socialnih, ekonomskih in kulturnih pravicah (MPESKP), ki velja tudi sam zase. Odbor MKPI v Splošnem komentarju št. 5 v tč. 38 (h) izrecno poudarja, da med ti. temeljne obveznosti (ang. core obligation) sodi tudi »Uporaba vseh razpoložljivih sredstev, vključno z regionalnimi sredstvi in sredstvi za razvojno sodelovanje, za razvoj vključujočih in dostopnih storitev neodvisnega življenja«. Navedeno pomeni, da je država dolžna zagotavljati progresiven, čedalje višji nivo teh pravic. To velja, razen, če gre za izjemna začasna stanja, ki so izven vpliva države, na primer v času kriznih razmer. Tudi v takih primerih morajo biti omejevalni ukrepi nujni, razumni, začasni in sorazmerni, pri čemer je treba upoštevati zlasti možna alternativna ravnanja.[14] Tudi **pri omejevanju pravic ni dopustno posegati v zaščiteno jedro posamezne pravice ali kršiti prepoved diskriminacije**. Še več, velja **načelo primarnega zagotavljanja največjega možnega obsega pravic za tiste iz najbolj marginaliziranih in za kršitve pravic družbenih skupin v najbolj ranljivih položajih**, kamor sodijo prav ljudje z gluhoslepoto.

MKPI ne more nuditi podlage za morebitno drugačno, manj ugodno urejanje pravice do rabe jezika gluhoslepih. Regresija pri priznavanju človekovih pravic v notranjem pravu je glede na vsebino posameznih konvencij po mednarodnem pravu človekovih pravic nedopustna, toliko bolj, če bi zgolj podaljševala vzdrževanje sistemske diskriminacije ali segregacije. Četrti odstavek 4. člena MKPI določa: »Nobena določba te Konvencije ne vpliva na katerokoli določbo, ki je ugodnejša za uresničitev pravic oseb z invalidnostmi in velja v zakonodaji države pogodbenice ali v mednarodnem pravu, ki obvezuje to državo. Ne sme priti do kakršnegakoli omejevanja ali odstopanja od katere koli človekove pravice in temeljne svoboščine, priznane ali veljavne (varianta: ki obstaja) v katerikoli državi pogodbenici te Konvencije in skladne z njenimi zakoni, konvencijami, predpisi ali običaji, z izgovorom, da je ta Konvencije ne priznava ali da jo priznava v manjši meri.«

Iz prakse Sodišča EU izhaja, da morajo morebitna odstopanja od enakega obravnavanja zasledovati cilje javne (npr. socialne) politike (ne individualnih delodajalcev), ukrepi pa morajo biti oblikovani tako, da spodbujajo javni interes in ne zgolj zmanjševanje stroškov.[15] Sodna praksa Sodišča EU izkazuje, da javnofinančni oz. ekonomski razlogi sami po sebi sploh ne morejo biti samostojen, po pravu EU dopusten cilj, ki bi opravičeval slabše obravnavanje oz. diskriminacijo na področju zaposlovanja in dela.[16] Pravo EU je lahko tudi pri tem urejanju relevantno najmanj v delu, kolikor se nanaša na področje zaposlovanja in dela, pa tudi kadar gre za uresničevanja drugih pravic po primarnem pravu EU (npr. volilna pravica, varstvo pravic priznanih s pravom EU v postopkih).

Tudi Ustavno sodišče RS je v zadevi U-I-156/11 opozorilo na stroga merila za presojo diskriminatornih učinkov nedostopnosti, ko gre za uresničevanje človekovih pravic (volilne pravice). Odzvalo se je tudi na navedbe Vlade RS o bistveno povečanih stroških volitev in poudarilo, da ti ne morejo utemeljiti diskriminacije invalidov pri izvajanju volilne pravice. »Da je odprava teh ovir povezana s finančnimi sredstvi, lahko vpliva le na dolžino prehodnega časa, v katerem je treba poskrbeti za odpravo navedenih ovir. Ne more pa tako dolgo in brez (krajše) časovne omejitve tudi v prihodnje upravičevati diskriminacije.« Tudi po Ustavi RS vzdrževanja diskriminacije ni mogoče utemeljiti z ekonomskimi, fiskalnimi cilji ter težo teh ali z organizacijskimi bremeni.

[14] Ariranga G. Pillay, Chairperson, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Letter to States Parties, 16 May 2012; glej tudi Statement by Mr. Ariranga G. Pillay, Chairperson, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 67th Session of the United Nations General Assembly 2012, 23 October 2012, New York.
[15] Glej npr. zadevo C-388/07, Age Concern England (2009), ali združeni zadevi C-159/10 in 160/10, Fuchs in Köhler proti Land Hessen (2011).
[16] Npr. v delovnem pravu - primerjaj s sodbo Sodišča EU (SEU) v zadevi *Gerhard Fuchs in Peter Köhler proti Land Hessen*, C-159/10, C-160/10, z dne 21. 7. 2011, v 74. točki; podobno v statusnem pravu tujcev – v 2. odstavku 17. člena Direktive Sveta 2003/109/ES z dne 25. novembra 2003 o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas. To niso legitimni razlogi javnega reda za omejevanje dostopa do statusa rezidenta.

Glede na navedeno, bi morebitno sprejetje ZUJG-A podaljševalo resno sistemsko diskriminacijo gluhoslepih. To bi pomenilo kršitev negativnih obveznosti države spoštovati prepoved diskriminacije in preprečevati diskriminacijo. Pomenilo bi tudi kršitev pozitivnih obveznosti države zagotoviti polno in enako ter učinkovito varstvo ter uživanje vseh pravic ljudem z invalidnostmi, na izenačeni osnovi kot drugim. Pomenilo bi tudi kršitev obveznosti zagotavljati vključujočo enakost.

Pripravljavec in zakonodajalec lahko spreminjata urejanje načina uresničevanja pravice do rabe svojega jezika. Vendar morajo rešitve težiti kvečjemu k izboljšanju položaja upravičencev. Za vsako poslabšanje ali omejitev pa morajo biti izkazani posebno prepričljivi razlogi, tudi način za to, da se jih doseže, pa mora zadostiti pogojem najstrožjega testa sorazmernosti. To pa tudi v primerih, ko urejanje sodi le v domet oziroma v območje te pravice, če bi bilo po vsebini diskriminatorno ali bi lahko vplivalo na manjše preprečevanje in odpravljanje diskriminacije gluhoslepih.

Zagovornik opozarja, da je ZUJG že doslej uredil le najnujnejšo vsebino zaščite položaja gluhoslepih, ki je bila med razlogi za sprejem Priporočila Vladi v opombi 2. Zato smiselno ponovno daje tudi priporočilo za širše urejanje in pozdravlja namero MDDSZ za širši strokovni pregled področja.

Med pravicami in vprašanji, ki jih je treba poleg pravice do rabe svojega jezika urediti in so povezana s komunikacijo, a jih ZUJG ne ureja, so mdr:

- usposabljanja za uporabo in razumevanje jezika gluhoslepih za vse gluhoslepe osebe in njihove svojce, prav tako za tiste, ki bodo ta jezik potrebovali za sporazumevanje šele v prognozi (npr. starejši),
- zgodnje razvijanje jezika gluhoslepih otrok,
- enako sodelovanja v in ustrezne prilagoditve vseh izobraževalnih procesov,
- zagotavljanje pravice do obveščenosti.

Prav tako je treba urediti pravice gluhoslepih tudi na drugih področjih družbenega življenja, vključno s pravicami do:

- zgodnje celostne obravnave gluhoslepih otrok,
- dostopa do podpornih oseb, ki bodo gluhoslepim osebam omogočile aktivnejše in enakopravnejše vključevanje v vse sfere življenja in jim zagotovile pravico do osebnega razvoja,
- individualne in celovite strokovne podpore in pomoči ter zagotoviti strokovno podporo svojcem gluhoslepih oseb.